

Monika Wojcieszak-Zbierska^{✉1}, **Jan Zawadka**²

¹Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

²Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Działania przedsiębiorcze kobiet na wsi na przykładzie KGW w powiecie gnieźnieńskim

Streszczenie. Celem opracowania jest przybliżenie genezy, istoty oraz celów funkcjonowania kół gospodyń wiejskich, zaprezentowanie ich aktywności w zakresie pozyskiwania środków z funduszy UE, a także rozpoznanie i ukazanie celów inwestycji przez nie prowadzonych. Opracowanie wzbogacono studium przypadku Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) w Modliszewku. W pracy wykorzystano pierwotne oraz wtórne źródła materiału badawczego. Źródła wtórne to literatura naukowa z zakresu rozwoju lokalnego, przedsiębiorczości, w tym inicjatyw podejmowanych przez kobiety na obszarach wiejskich, rozporządzenia oraz dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dotyczące dofinansowania KGW środkami z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2014–2020. Źródła pierwotne natomiast to wyniki badań przeprowadzonych w kwietniu 2019 roku dotyczących wykorzystywania pozyskanych przez KGW środków finansowych. Na podstawie wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że pozyskane przez KGW fundusze pozwoliły na realizację wielu działań, które przyczyniły się do rozwoju obszarów wiejskich. Członkinie badanych kół wykazywały się przedsiębiorczością i budowały dobry wizerunek swojego regionu. Otrzymane fundusze w głównej mierze przeznaczały na unowocześnienie posiadanego wyposażenia, a także promocję koła, regionu oraz lokalnej kuchni.

Słowa kluczowe: koła gospodyń wiejskich, kobiety na wsi, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020, przedsiębiorczość, obszary wiejskie

Wstęp

Rozwój obszarów wiejskich oraz poprawa poziomu i jakości życia społeczności je zamieszkujących jest problematyką niezwykle istotną i złożoną, a determinanty warunkujące tempo oraz dynamikę zmian w ich zakresie analizowane są w licznych opracowaniach naukowych. Niewątpliwie jednym z bardziej efektywnych i propagowanych w odniesieniu do obszarów wiejskich jest model rozwoju endogenicznego oraz koncepcje opierające się na inicjatywach oddolnych. Ich istota tkwi w aktywności i przedsiębiorczych postawach społeczności lokalnych oraz poziomie czynnika (kapitału) ludzkiego. Połączenie tych ele-

✉ mwoj@up.poznan.pl

mentów uwidacznia się często w licznych organizacjach społecznych, których członkowie podejmują wspólne działania na rzecz rozwoju danego obszaru i jego społeczności. Jedną z organizacji tego typu są mające ponad 150-letnią tradycję koła gospodyń wiejskich (KGW). Organizacje te po kilkunastoletniej stagnacji spowodowanej przemianami społeczno-gospodarczymi wdrożonymi wraz z początkiem lat 90. XX wieku przeżywają obecnie swego rodzaju renesans, a modyfikacja zapisów legislacyjnych regulujących działalność KGW powiększyła ich potencjał, nadając im osobowość prawną i poszerzając wachlarz dostępnych źródeł i sposobów finansowania ich działalności. Celem opracowania jest przybliżenie genezy, istoty oraz celów funkcjonowania kół gospodyń wiejskich. Zaprezentowano także ich aktywność w zakresie pozyskiwania środków z funduszy UE (na terenie woj. wielkopolskiego), a także rozpoznano i ukazano cele inwestycji prowadzonych przez KGW w powiecie gnieźnieńskim. W opracowaniu przybliżono także wyniki studium przypadku dotyczącego działalności KGW w Modliszewku.

Materiał i metoda

W pracy posłużono się techniką *desk research*. Wykorzystano także klasyczną analizę dokumentów, na którą składała się literatura naukowa z zakresu rozwoju lokalnego, przedsiębiorczości, w tym inicjatyw podejmowanych przez kobiety na obszarach wiejskich, rozporządzenia ARiMR w zakresie KGW oraz niepublikowane dane udostępnione przez ARiMR dotyczące problematyki dofinansowania KGW w ramach środków pochodzących z PROW 2014–2020. Zaprezentowane dane liczbowe pochodzą z oddziału regionalnego ARiMR według stanu na pierwsze półrocze 2019 roku. Kolejną część artykułu stanowi prezentację wyników badań własnych, które przeprowadzone zostały w kwietniu 2019 roku podczas szkolenia w zakresie procedury wykorzystywania otrzymanych środków finansowych przez KGW. Dobór respondentów był celowy, a samo badanie było anonimowe. Badaniem objęto grupę 36 KGW z powiatu gnieźnieńskiego. Podczas jego realizacji posłużono się techniką bezpośredniego wywiadu strukturyzowanego.

Koła gospodyń wiejskich i ich rola w rozwoju społeczno-ekonomicznym obszarów wiejskich

Mieszkańcy wsi od dawna wykazywali się dużą aktywnością w zakresie społecznej współpracy. Wśród jej form wymienić można m.in. liczne spółdzielnie i organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, różnego rodzaju stowarzyszenia (choćby lokalne grupy działania i stowarzyszenia agroturystyczne), komitety społeczne, organizacje komunalne i zrzeszenia nieformalne¹, a także ochotnicze straże pożarne oraz wspólnoty parafialne i inne inicjatywy związane z Kościołem². Znaczna część aktywności społecznej

---

¹ J. Herbst: Inny trzeci sektor. Organizacje pozarządowe na terenach wiejskich, [w:] *Wiejskie organizacje pozarządowe*, M. Hałamska (red.), IRWiR PAN, Warszawa 2008, s. 33–75.

² Szerzej na ten temat: M. Rogaczewska: *Struktury kościelne na terenach wiejskich*, [w:] *Wiejskie organizacje pozarządowe*, M. Hałamska (red.), IRWiR PAN, Warszawa 2008, s. 77–102.

mieszkańców wsi koncentruje się wokół problematyki rolnictwa i realizowana jest poprzez działania w podejmowane w ramach kółek rolniczych.

Niewiele jest jednak wiejskich organizacji społecznych, którym próbie czasu udało się przetrwać tak, jak kołom gospodyń wiejskich³. Ich początki sięgają 1866 roku, kiedy to we wsi Piaseczno koło Gniewu na Pomorzu Gdańskim⁴ z inicjatywy J. Kraziewicza powołano organizację pod nazwą „Towarzystwo Gospodyń”⁵. Pierwsza na ziemiach polskich organizacja kobiet wiejskich, która przybrała nazwę „Koło Gospodyń Wiejskich” powstała w 1877 roku we wsi Janisławice (koło Skierniewic)⁶. Jego założycielką i pierwszą szefową była działaczka społeczna F. Płaskowicka. Od roku 1918 roku organizacje kobiet wiejskich w Polsce przyjęły używaną do dziś wspólną nazwę – koło gospodyń wiejskich⁷. Historycy zwracają uwagę na fakt, że w tamtym okresie ugrupowania te miały charakter elitarny, a prowadzona przez nie działalność cieszyła się uznaniem i renomą⁸.

Początkowo KGW traktowane były jako organizacje wspierające działalność kółek rolniczych, a także, poprzez dostęp do nowoczesnej wiedzy z zakresu higieny, zdrowia i żywienia oraz działania mające na celu wsparcie procesu modernizacji gospodarstw domowych i rolnych przyczyniać się miały do rozwoju obszarów wiejskich i poprawy warunków życia ich mieszkańców⁹. Organizacje te prowadziły ponadto wiele działań na polu edukacji i wychowywania dzieci, a także promocji kultury ludowej i rękodziela artystycznego. Członkinie kół prowadziły także kursy pieczenia, gotowania, przetwórstwa i szycia. Poprzez organizację wyjazdów do kina, teatru czy filharmonii podejmowano ponadto działania z zakresu upowszechniania kultury¹⁰. W okresie Polskiej Rzeczpospo-

³ J. Mencwel, K. Milczewska, J. Wiśniewski: Koła gospodyń wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania, Pracownia badań i innowacji społecznych „Stocznia”, Warszawa 2014, s. 3.

⁴ Należy tu zaznaczyć, że koła gospodyń wiejskich stanowiły w zdecydowanej większości statutowy element kółek rolniczych. „Towarzystwo Gospodyń” powołano bowiem w ramach struktur pierwszego kółka rolniczego na ziemiach polskich założonego z inicjatywy Juliusza Karziewicza we wspomnianym Piasecznie w 1862 roku. Szerzej na temat początków kółek rolniczych: W. Bzowski: Praca społeczno-gospodarcza wsi wielkopolskiej, Drukarnia Rola, Warszawa 1921; A. Marczakiewicz, Z. Markowicz, J. Stępiński: 130-lecie Kółek Rolniczych. Krótki zarys historii Kółek Rolniczych (1862–1992), KZRKIOR, Warszawa 1992.

⁵ J. Borkowski, A. Gurnicz: Kółka rolnicze w II Rzeczypospolitej, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1978, s. 9.

⁶ M. Środa: Kobiety i władza, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2009, s. 367.

⁷ K. Banasiak: 150 lat kół gospodyń wiejskich na ziemiach polskich, Portal Izby Rolniczej Województwa Łódzkiego, www.izbarolnicza.lodz.pl (dostęp: 11.07.2019).

⁸ J. Radziejewicz: Kobiety Polskiej wsi – portrety. Koła Gospodyń Wiejskich – tradycja i nowoczesność, Rolniczy Magazyn Elektroniczny 2015, nr 65. Szerzej na ten temat: J. Sawicka: Koło gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet, *Wieś i Rolnictwo* 1996, nr 2; M. Biejał, K. Wójcikowska: O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich, *Wieś i Rolnictwo* 2015, nr 1.2.

⁹ Szerzej na ten temat: I. Bukraba-Rylska: Socjologia wsi polskiej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008; Z. Grzebisz-Nowicka: Działalność organizacji Kół Gospodyń Wiejskich na rzecz kobiet i ich rodzin, [w:] *Kobieta wiejska w Polsce: rodzina, praca, gospodarstwo*, J. Sawicka (red.), Wydawnictwo Jadran, Warszawa 1995.

¹⁰ Szerzej na ten temat: A. Jędrzejczyk: Aktywność społeczna kobiet z obszarów wiejskich na rzecz rozwoju lokalnego – studia przypadków z województwa opolskiego, [w:] *Nieco inny trzeci sektor – studia przypadków*, E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (red.), Towarzystwo Naukowe Współczesnego Zarzą-

litej Ludowej (PRL) duża popularność KGW wynikała w znacznej mierze z ich dostępu do trudno osiągalnych dóbr i usług, np. paszy i drobiu¹¹.

Liczba KGW w Polsce charakteryzuje się znaczną zmiennością. Przed II wojną światową funkcjonowało około 4 tys. organizacji tego typu. Zrzeszały one niemal 100 tys. kobiet¹². Na czas wojny wiele kół zawiesiło swoją działalność. Ich reaktywacja nastąpiła w 1957 roku. W okresie PRL liczba KGW wzrosła z 8,4 tys. na przełomie lat 50. i 60. do prawie 35,7 tys. pod koniec lat 80. Liczba członkiń zwiększyła się z około 160 tys. w 1959 roku do ponad 1,1 mln w 1989 roku¹³. Po 1990 roku znacznemu zmniejszeniu uległa liczba funkcjonujących KGW. Jednym z bardziej istotnych powodów był fakt, że kółka rolnicze (dla których KGW były swego rodzaju dopełnieniem) przestały być dotowane przez państwo, przez co ich liczba gwałtownie się zmniejszyła. Koła gospodyń straciły tym samym swoją bazę rozwojową¹⁴. Następstwem było także pojawienie się wielu problemów natury organizacyjno-prawnej wraz z rozwiązaniem kółka rolniczego. Działające w jego ramach KGW traciło osobowość prawną. Dość powszechne były jednak przypadki kół, które wcześniej działając na mocy statutu kółek rolniczych i korzystające z ich formy prawnej po ich likwidacji, nadal kontynuowały swoją działalność społeczną, organizowały imprezy, a nawet zbierały i wykorzystywały składki członkowskie, nie rozliczając finansów ani działalności przed żadną instytucją zewnętrzną. Dostosowując się do nowej rzeczywistości lat 90. XX wieku, wiele kół rejestrowało się jednak jako stowarzyszenia lub niekiedy koła z całej gminy, lub powiatu rejestrowały stowarzyszenia gminne, lub powiatowe i legalizowały tym sposobem swoją działalność¹⁵.

Organizacyjno-prawne możliwości KGW zrewolucjonizowała ustawa z dnia 9 listopada 2018 roku o kołach gospodyń wiejskich. Dokument ten daje kołom możliwość uzyskania osobowości prawnej, prowadzenia działalności zarobkowej i pozyskiwania dotacji¹⁶. Pojawiła się także możliwość pozyskania wsparcia finansowego z ARIMR. Ob-

---

dzania, Kraków 2017.

¹¹ B. Szczepańska, J. Szczepański: Współczesne role kół gospodyń wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego), *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica* 2019, nr 68, s. 70.

¹² J. Mencwel, K. Milczewska, J. Wiśniewski, op. cit., s. 14.

¹³ Z. Grzebisz-Nowicka, op. cit., s. 153.

¹⁴ Należy tu przypomnieć, że do października 2018 KGW działały na podstawie Ustawy z dnia 8 października 1982 roku o społeczno-zawodowych organizacjach rolników i traktowane były jako wyodrębnione jednostki organizacyjne kółek rolniczych. Takie koła miały osobowości prawnej, co ograniczało to ich samodzielność i niezależność. We wsiach, w których nie działały kółka rolnicze, koła gospodyń wiejskich tworzone jako samodzielne kółka rolnicze, co nadawało im osobowość prawną. Takie zabiegi nie były jednak powszechne. Jeszcze innym sposobem powołania KGW było utworzenie go na podstawie zapisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach.

¹⁵ W. Goszczyński, R. Kamiński, W. Knieć: Dylemat linskoczcza, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach, *Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich*, Toruń 2013, s. 121–122.

¹⁶ Należy tu nadmienić, że ustawodawca pozostawił możliwość funkcjonowania KGW na podstawie

ligatoryjnym jest w tym przypadku wpis do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich (KRKGW) prowadzonego przez agencję. Wysokość pomocy dla koła uzależniona jest od liczby jego członków. Koła liczące nie więcej niż 30 osób mogą otrzymać 3 tys. zł. Jeśli KGW liczy od 31 do 75 członków, pomoc wynosi 4 tys. zł oraz 5 tys. zł w przypadku, gdy koło tworzy ponad 75 osób. Na koniec czerwca 2019 roku w krajowym rejestrze KGW zarejestrowanych było 6992¹⁷ podmiotów (w większości do 30 członków), które złożyły 5978 wniosków (dominowały woj. wielkopolskie i lubelskie) o wsparcie finansowe na łączną kwotę ponad 20,6 mln zł. Łącznie w 2019 roku na ten cel zarezerwowano w budżecie państwa 40 mln zł¹⁸.

W myśl zapisów ustawy z 2019 roku koła gospodyń wiejskich są dobrowolnymi, niezależnymi od administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi społecznymi organizacjami mieszkańców wsi, wspierającymi rozwój przedsiębiorczości na wsi i aktywnie działającymi na rzecz środowisk wiejskich. Koła te reprezentują interesy i działają na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich oraz ich rodzin, a także wspierają wszechstronny rozwój terenów wiejskich. Wśród szczegółowych celów ich działalności wymienić można¹⁹:

- prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej i oświatowo-kulturalnej w środowiskach wiejskich;
- prowadzenie działalności na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich;
- inicjowanie i prowadzenie działań na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi, reprezentowanie interesów środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej oraz wspieranie rozwoju ich przedsiębiorczości;
- upowszechnianie i rozwój form współdziałania, gospodarowania i racjonalnych metod prowadzenia gospodarstw domowych;
- rozwój kultury ludowej, w tym w szczególności kultury lokalnej i regionalnej;
- wykonywanie innych zadań związanych ze wspieraniem rozwoju przedsiębiorczości na wsi i podejmowaniem działań na rzecz środowisk wiejskich.

Reasumując wyszczególnione powyżej cele, można stwierdzić, że główną funkcją KGW jest rozwijanie różnych form przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Jest to ściśle powiązane ze zwiększeniem aktywności zawodowej mieszkańców wsi oraz wzrostem ich dochodów i jakości życia. Koła gospodyń inicjują różnorodną działalność

---

dotychczasowych przepisów, czyli prawa o stowarzyszeniach lub ustawy o kółkach rolniczych. W nowych wytycznych dopuszczono także, aby KGW (poza obszarami administracyjnie wiejskimi) mogły mieć siedzibę i działać także na terenach sołectw położonych w granicach administracyjnych miast oraz w miastach do 5 tys. mieszkańców.

¹⁷ Przedstawiając projekt ustawy, rząd szacował liczebność KGW w kraju na ok. 21 tysięcy kół powstałych w ramach kółek rolniczych oraz kilka tysięcy działających jako zespoły ludowe i stowarzyszenia (powstałe po 2004 r.). Źródło: R. Horbaczewski: Pomoc dla kół gospodyń wiejskich kosztowała 16 mln zł, www.prawo.pl (dostęp: 12.07.2019).

¹⁸ P. Szewioła: Koła gospodyń wiejskich zainteresowane dotacjami, www.serwisy.gazetaprawna.pl (dostęp: 12.07.2019).

¹⁹ Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. z 2018 r. poz. 2212, z 2019 r. poz. 693.).

gospodarczą i handlową. Przykład stanowią tu może przetwórstwo rolno-spożywcze, mała gastronomia, turystyka, promowanie i sprzedaż wyrobów rękodzieła ludowego i artystycznego. Działalność ta służy pozyskiwaniu środków na finansowanie podejmowanych inicjatyw społecznych, a także działalność kulturalno-oświatową oraz inne formy radzenia sobie w warunkach gospodarki rynkowej. Zakres działalności organizacji KGW jest systematycznie wzbogacany o nowe inicjatywy i dostosowywany do zmieniających się warunków. Działalność ta we wsiach i gminach prowadzona jest w ramach współpracy m.in. z organizacjami młodzieżowymi, ochotniczymi strażami pożarnymi, spółdzielczością wiejską czy organami samorządu terytorialnego²⁰. Można założyć, że dostosowanie się kół do nowej rzeczywistości prawnej i organizacyjnej oraz ich rejestracja w KRKGW, a tym samym uzyskanie osobowości prawnej, oferuje kołom większe możliwości pozyskiwania środków finansowych na realizację swojej działalności. Koła jako osoby prawne (poza wspomnianym wcześniej wsparciem finansowym na start) mogą ubiegać się bowiem o środki finansowe z różnych źródeł (w tym również z funduszy UE), dotacje, a także zabiegać o uczestnictwo w wielu programach rozwojowych²¹. Wszystko to znacząco zwiększa ich potencjał w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i przyczynia się do nobilitacji ich członków. W przyszłości może to skutkować zwiększeniem liczby podmiotów tego typu oraz zdynamizowaniem ich aktywności w zakresie rozwoju ekonomiczno-społecznego wsi i jej mieszkańców.

Wyniki badań własnych

Zgodnie z regulacjami prawnymi, jakie zaproponowano w ustawie o kołach gospodyń wiejskich, a także wytycznymi ARiMR, KGW mogą otrzymać środki finansowe na podstawie złożonych wniosków o przyznanie pomocy finansowej dla KGW. Dofinansowanie dla pojedynczego koła uzależnione jest od liczby członków i może wynieść do 5 tys. zł. Wszystkie koła zarejestrowane w powiecie gnieźnieńskim oceniły, że ich sytuacja finansowa do momentu otrzymania wsparcia była zła. Ponadto panie zrzeszone w kołach podkreśliły, że podczas składania wniosku o otrzymanie dotacji spotkały się z pewnymi problemami, m.in. skomplikowana procedura (34%), niejasne kwestie w zakresie regulacji prawnych (47%), błędy w składanych sprawozdaniach z tytułu wydatkowania pomocy finansowej (71%).

W analizowanym woj. wielkopolskim wystąpiły znaczące różnice w liczbie KGW w poszczególnych powiatach (tab. 1). Taka sytuacja, wynikać może przede wszystkim ze struktury demograficznej oraz zainteresowania lokalnej społeczności działaniami oddolnymi. Należy zwrócić uwagę, iż wszystkie zarejestrowane KGW w obrębie wszystkich powiatów wykazały chęć pozyskania środków na cele statutowe zgodnie z ustawą z dnia 9 listopada 2018 roku. Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że najwięcej KGW zarejestrowanych było w powiecie ostrowskim, kaliskim, kępińskim, konińskim, kolskim, tureckim oraz wrzesińskim. Wystąpiły także różnice w zakresie średniej kwoty przydzie-

---

²⁰ Działalność kół gospodyń wiejskich, www.sodr.pl (dostęp: 12.07.2019).

²¹ M. Wojcieszak: Women's cooperation in Polish rural areas, Proceedings of the 2019, International Conference Economic Science for Rural Development 2019, nr 50, s. 248–256.

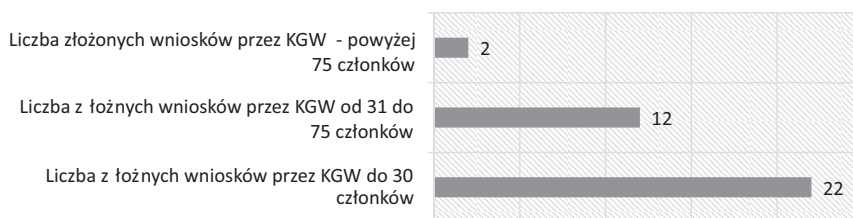
Tabela 1. Podstawowe dane dotyczące KGW w powiatach woj. wielkopolskiego

Powiat	Wyszczególnienie			Średnia kwota przyznana na 1 koto [zł]	Uzyskane wsparcie jako odsetek wnioskowanej kwoty
	liczba zarejestrowanych kót w powiecie	udział we wnioskach złożonych przez KGW w województwie [w %]	wnioskowana kwota [zł]		
chodzieski	14	1,34	48 000	3 428,57	7,14
czarnkowsko-trzcianecki	20	1,91	68 000	3 400,00	5,00
gnieźnieński	36	3,44	124 000	3 444,44	2,78
gostyński	33	3,15	119 000	3 606,06	3,03
grodziski	23	2,19	83 000	3 608,70	4,35
jarociński	49	4,68	187 000	3 816,33	2,04
kaliski	82	7,82	310 000	3 780,49	1,22
kępiński	68	6,49	274 000	4 029,41	1,47
kolski	51	4,87	183 000	3 588,24	1,96
koniński	51	4,87	190 000	3 725,49	1,96
kościański	8	0,76	29 000	3 625,00	12,50
krotoszyński	45	4,29	161 000	3 577,78	2,22
leszczyński	9	0,86	34 000	3 777,78	11,11
międzychodzki	7	0,67	25 000	3 571,43	14,29
nowotomyski	8	0,76	27 000	3 375,00	12,50
obornicki	25	2,39	90 000	3 600,00	4,00
ostrowski	115	10,97	461 000	4 008,70	0,87
ostrzeszowski	49	4,68	206 000	4 204,08	2,04
piłski	14	1,34	49 000	3 500,00	7,14
pleszewski	39	3,72	143 000	3 666,67	2,56
poznański	31	2,96	104 000	3 354,84	3,23
rawicki	19	1,81	78 000	4 105,26	5,26
słupecki	27	2,58	102 000	3 777,78	3,70
szamotulski	15	1,43	52 000	3 466,67	6,67
średzki	22	2,10	76 000	3 454,55	4,55
śremski	21	2,00	80 000	3 809,52	4,76
turecki	53	5,06	203 000	3 830,19	1,89
wągrowiecki	6	0,57	20 000	3 333,33	16,67
wolsztyński	17	1,62	61 000	3 588,24	5,88
wrzesiński	51	4,87	188 000	3 686,27	1,96
złotowski	40	3,82	140 000	3 500,00	2,50
SUMA	1048	100	3 915 000	113 240,82	2,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych z ARiMR (stan na 30.06.2019).

lonej KGW w obrębie powiatów. Wynika to przede wszystkim z liczby kół zarejestrowanych w powiecie, liczby członków oraz kwoty, o którą ubiegają się koła. W związku z tym można zauważyć, że powiatami, w których średnia kwota przyznana na jedno koło wyniosła powyżej 4 tys. zł były powiaty: kępiński, ostrowski, ostrzeszowski oraz rawicki.

Analizując powiat gnieźnieński, można zauważyć, że aktualnie działa w nim 36 kół, gdzie średnia dotacja przeznaczona na jedno koło wynosi blisko 3444,4 zł. Ponadto ponad 60% stanowiły kobiety, które należały do grupy KGW, gdzie liczba członków wynosiła do 30 osób (rys. 1).

Rysunek 1. Liczba wniosków złożonych przez KGW w powiecie gnieźnieńskim z uwzględnieniem liczby członków koła

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych z ARiMR (stan na 30.06.2019).

Działalność prowadzona przez koła w badanym powiecie (rys. 2) była zróżnicowana. Zrzeszone kobiety w głównej mierze zajmowały się wypiekaniem ciast i ciasteczek oraz produkcją kompotów i dżemów. Ponad 60% kół wskazało, że przygotowywanie festiwalu i wydarzeń kulturowych jest dla nich kluczową działalnością. Wśród wielu wydarzeń o charakterze kulturalnym na terenach wiejskich KGW wskazały, że najczęściej współorganizują lub uczestniczą w dożynkach gminnych i powiatowych. Ponadto bardzo chętnie organizują Dzień Kobiet, Dzień Pyry, Mikołajki, Jasełka, zabawy karnawałowe itp. Co trzecie koło wskazało, że chętnie wykonuje własnej roboty rękodzieła i dewocjonaalia (przygotowywanie kwiatów z papieru, malowanie obrazów). Ponadto koła organizowały kursy gotowania i pieczenia, prowadziły zajęcia sportowe oraz wszywały i haftowały (wyszywanie obrazów metodą krzyżykową, szydełkowanie). Zaledwie 4% badanych jednostek wskazało, że inną działalnością, którą wykonywały, było np. darcie pierza na pierzynę.

Zgodnie z ideą tworzenia i funkcjonowania KGW, która została zaproponowana przez ustawodawcę, koła ubiegają się o wsparcie finansowe, które może zostać przeznaczone na różne inicjatywy (tab. 2).

W badaniach wykazano, iż w powiecie gnieźnieńskim kobiety zrzeszone w KGW otrzymaną dotacją planowały przeznaczyć na zakup naczyń i sztuczków oraz niezbędnych akcesoriów i sprzętu RTV i AGD, dzięki którym będą mogły realizować swoją działalność. Ponadto ważnym atrybutem było także prowadzenie działań o charakterze promocyjnym oraz zakup produktów potrzebnych do przygotowania regionalnych specjałów.

Rysunek 2. Działalność prowadzona przez KGW w powiecie gnieźnieńskim (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Tabela 2. Planowane przeznaczenie otrzymanych dotacji przez KGW w powiecie gnieźnieńskim (wybrane obszary)

Przeznaczenie	(%)
Zakup naczyń i sztuców (talerzy, kubków, szklanek, misek itp.)	63
Zakup sprzętu RTV i AGD	15
Promocja żywności regionalnej	10
Zakup niezbędnych produktów np. do pieczenia, gotowania	7
Promocja KGW	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Koło Gospodyń Wiejskich BABKI w Modliszewku – case study

Koło Gospodyń Wiejskich w Modliszewku powstało 1 lutego 2019 roku. Od marca 2019 roku koło jest zarejestrowane i wpisane do KRKGW. Aktualnie działa w nim 28 członkiń. Komitet założycielski liczy 11 osób. Główną motywacją do założenia koła była chęć pożytecznego i ciekawego zagospodarowania wolnego czasu i angażowanie się w różne przedsięwzięcia mające na celu aktywizację mieszkańców i promocję regionu. Wpis do KRKGW nadał kołu formę prawną, a tym samym umożliwił posykiwanie środków finansowych z UE. Finansowanie działalności i funkcjonowanie koła nie jest tylko uzależnione od dotacji z UE. KGW BABKI uzyskało środki finansowane m.in. z tytułu sprzedaży swoich wyrobów kulinarnych. Okazją do tego był m.in. czynny udział w kiermaszach, festywnach oraz innych imprezach. Członkinie koła angażowały się ponadto w różne inicjatywy i konkursy. Wzięły one udział w następujących przedsięwzięciach:

- Tłusty czwartek – kiermasz organizowany przez gminę Gniezno;

- Kiermasz Wielkanocny – organizowany przez gminę Gniezno;
- Dzień Rodzicielstwa Zastępczego – organizowany przez PCPR;
- Występ w przedstawieniu dla dzieci na festynie w Szkole Podstawowej w Modliszewku;
- Bitwa Regionów (zdobycie w półfinale wyróżnienia);
- Smaczki, smaki i przysmaki gnieźnieńskiej kuchni (pierwsze miejsce w konkurencji ciasto).

Kobiety z KGW BABKI w Modliszewku wychodząc naprzeciw najnowszym trendom, mają swój profil na Facebooku, na którym zamieszczają na bieżąco informacje w zakresie realizowanych inicjatyw, dzieląc się przepisami kulinarnymi i aktualnościami o ciekawych wydarzeniach. Panie z KGW podkreślają, że ich pokolenie trochę inaczej traktuje KGW niż ich babcie i mamy. Zadania kobiet na wsi są inne i panie są bardziej nastawione na swój rozwój. Co istotne, celem powstania tego koła było pokazanie społeczeństwu, że nawet przy użyciu niewielkich środków można promować region.

Podsumowanie

W literaturze przedmiotu wielu badaczy podkreśla, że występują dwie grupy czynników sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości i działań przedsiębiorczych²². Pierwsze to czynniki wewnętrzne. Odnoszą się one w głównej mierze do jednostki, jej predyspozycji do przejawiania postaw i inicjatyw przedsiębiorczych. Drugi rodzaj czynników to czynniki zewnętrzne, które tkwią w uwarunkowaniach społecznych, a także związane z cechami środowiska lokalnego.

Aktualnie możemy zaobserwować, że coraz więcej uwagi w literaturze przedmiotu poświęca się zagadnieniom dotyczącym funkcjonowania kobiet na terenach wiejskich. Ich kluczowa rola w rozwoju obszarów wiejskich jest niepodważalna. Również liczne działania, projekty czy programy podejmowane przez organy UE, a także krajowy aparat rządowy uwypuklają rolę i znaczenie kobiet na wsi. Obecnie w Polsce jednym z działań, którego celem jest inicjowanie i prowadzenie działania na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi, a także wsparcie rozwoju przedsiębiorczości kobiet na terenach wiejskich jest wsparcie finansowe dla Kół Gospodyń Wiejskich. W województwie wielkopolskim (od momentu rozpoczęcia tego działania do końca czerwca 2019 roku) złożono 1048 wniosków, w ramach których pozyskano w sumie prawie 115 tys. zł. W badaniach potwierdzono, że pozyskane przez KGW fundusze pozwoliły na realizację wielu oddolnych działań, które mogły przyczynić się do zdynamizowania rozwoju obszarów wiejskich. Można zatem stwierdzić, że środki z funduszy UE pozyskiwane przez KGW mają istotny wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Realizacja wizji wsi, która

---

²² K. Krzyżanowska: *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. Stan i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010; E. Psyk-Piotrowska, E. Sudra: *Przedsiębiorczość osób młodych na wsi – stymulatory i bariery* *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2014, nr 2(32); M. Wojcieszak: *Women's cooperation in Polish rural areas*, *Proceedings of the 2019, International Conference "Economic Science for Rural Development"* 2019, nr 50; J. Zawadka: *Motywy, inspiracje i źródła finansowania działalności agroturystycznej na Lubelszczyźnie [w:] Turystyczne funkcje obszarów wiejskich*. I. Sikorska-Wolak (red.), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.

ma być atrakcyjnym miejscem współpracy i kooperacji w zakresie prowadzenia wspólnych przedsięwzięć wymaga niewątpliwie udziału funduszy strukturalnych. Finansowe wsparcie zewnętrzne połączone z aktywnością kobiet stanowi kluczowy aspekt, który przyczynić się może do rozwoju przedsiębiorczości na wsi.

Literatura

- Banasiak K.: 150 lat kół gospodyń wiejskich na ziemiach polskich, Portal Izby Rolniczej Województwa Łódzkiego, www.izbarolnicza.lodz.pl (dostęp: 11.07.2019).
- Biejał M., Wójcikowska K.: O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich, *Więś i Rolnictwo* 2015, nr 1.2.
- Borkowski J., Gurnicz A.: *Kółka rolnicze w II Rzeczypospolitej*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1978.
- Bukraba-Rylska I.: *Socjologia wsi polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Bzowski W.: *Praca społeczno-gospodarcza wsi wielkopolskiej*, Drukarnia Rola, Warszawa 1921.
- Działalność kół gospodyń wiejskich, www.sodr.pl (dostęp: 12.07.2019).
- Goszczyński W., Kamiński R., Knieć W.: Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach, *Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich*, Toruń 2013.
- Grzebisz-Nowicka Z.: *Działalność organizacji Kół Gospodyń Wiejskich na rzecz kobiet i ich rodzin*, [w:] *Kobieta wiejska w Polsce: rodzina, praca, gospodarstwo*, J. Sawicka (red.) Wydawnictwo Jadran, Warszawa 1995.
- Herbst J.: *Inny trzeci sektor. Organizacje pozarządowe na terenach wiejskich*, [w:] *Wiejskie organizacje pozarządowe*, M. Hałamska (red.), IRWiR PAN, Warszawa 2008.
- Horbaczewski R.: *Pomoc dla kół gospodyń wiejskich kosztowała 16 mln zł*, www.prawo.pl (dostęp: 12.07.2019).
- Jędrzejczyk A.: *Aktywność społeczna kobiet z obszarów wiejskich na rzecz rozwoju lokalnego – studia przypadków z województwa opolskiego*, [w:] *Nieco inny trzeci sektor – studia przypadków*, E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (red.), Towarzystwo Naukowe Współczesnego Zarządzania, Kraków 2017.
- Krzyżanowska K.: *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich – stan i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2010.
- Marczakiewicz A., Markowicz Z., Stępiński J.: *130-lecie Kótek Rolniczych. Krótki zarys historii Kótek Rolniczych (1862–1992)*, KZRKiOR, Warszawa 1992.
- Mencwel J., Milczewska K., Wiśniewski J.: *Koła gospodyń wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania*, Pracownia badań i innowacji społecznych „Stocznia”, Warszawa 2014.
- Psyk-Piotrowska E., Sudra E.: *Przedsiębiorczość osób młodych na wsi – stymulatory i bariery*, *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2014, nr 92(32).
- Radziejewicz J.: *Kobiety Polskiej wsi – portrety. Koła Gospodyń Wiejskich – tradycja i nowoczesność*, *Rolniczy Magazyn Elektroniczny* 2015, nr 65.
- Rogaczewska M.: *Struktury kościelne na terenach wiejskich*, [w:] *Wiejskie organizacje pozarządowe*, M. Hałamska (red.), IRWiR PAN, Warszawa 2008.
- Sawicka J.: *Koło gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, *Więś i Rolnictwo* 1996, nr 2.
- Szczepańska B., Szczepański J.: *Współczesne role kół gospodyń wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego)*, *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica* 2019, nr 68.

- Szewioła P.: Koła gospodyń wiejskich zainteresowane dotacjami, www.serwisy.gazetaprawna.pl (dostęp: 12.07.2019).
- Środa M.: *Kobiety i władza*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2009.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104).
- Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz.U. 1982 nr 32 poz. 217).
- Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. z 2018 r. poz. 2212, z 2019 r. poz. 693.).
- Wojcieszak M.: Women's cooperation in Polish rural areas, *Proceedings of the 2019, International Conference Economic Science for Rural Development 2019*, nr 50, s. 248–256, DOI: 10.22616/ESRD.2019.031.
- Zawadka J.: *Motywy, inspiracje i źródła finansowania działalności agroturystycznej na Lubelszczyźnie*, [w:] *Turystyczne funkcje obszarów wiejskich*, I. Sikorska-Wolak (red.), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.

Entrepreneurial activities of women in the countryside on the example of the FWA in the Gniezno poviat

Summary. The aim of the study was to present the genesis, essence and objectives of the functioning of farmers' wives' association (FWA), to present their activity in the area of obtaining funds from EU funds, as well as to identify and show the objectives of investments carried out by them. The study was enriched by a case study of the Farmers' Wives' Association in Modliszewko. Primary and secondary sources of research material were used in the work. Secondary sources are scientific literature in the field of local development, entrepreneurship, including initiatives undertaken by women in rural areas, regulations and data of the Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture regarding co-financing of FWA with funds from Rural Development Program (RDP) 2014–2020. Primary sources are the results of research carried out in April 2019 regarding the use of funds obtained by FWA. Based on the results of the conducted research, it can be stated that the funds obtained by FWA enabled the implementation of many activities that contributed to the development of rural areas. Members of the surveyed organizations showed entrepreneurship and built a good image of their region. The funds received were mainly dedicated to the modernization of equipment, as well as the promotion of the organization, region and local cuisine.

Key words: farmers' wives' association, women in the countryside, Rural Development Program 2014–2020, entrepreneurship, rural areas